

1. ΘΕΜΑ

Η σύνταξη της προστακτικής

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

*Άφησέ με! Δώσ' το μου! Δείξε μου το! Πες τίποτε! Ελάτε!
Λέγετε!*

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

A και B ΚΕΓ, 1 ΕΚΠΑ

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Ενεστωτικό και αοριστικό θέμα

Κλίση του ρήματος

Αδύναμοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

(α) Σχηματισμός λανθασμένων τύπων, λ.χ. **έρθε!*, **πήγε!*

(β) Σχηματισμός ανύπαρκτων τύπων για τα άλλα πρόσωπα, λ.χ., **ελάμε!*, **φύγουν!*

(γ) Σχηματισμός ανύπαρκτου αρνητικού τύπου, λ.χ., **μη έλα!*, **μη πες!*

(δ) Χρήση αδύναμων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας ως προκλιτικών: **Μου πες!* **Μου το δώσε!*

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η προστακτική διαθέτει δικές της ιδιαίτερες καταλήξεις και αποτελεί την πιο ξεκάθαρη μορφολογική διάκριση έγκλισης στη νέα ελληνική. Κανονικά διαθέτει στην ενεργητική φωνή δύο πρόσωπα (β' ενικό και πληθυντικό), χρησιμοποιώντας και τα δύο θέματα (ενεστωτικό και αοριστικό): στη μεσοπαθητική εμφανίζει μόνο τους τύπους του συνοπτικού και πάλι μόνο στα δύο β' πρόσωπα. Επομένως, το πλήρες παράδειγμα ενός ρήματος που διαθέτει και τις δύο φωνές περιλαμβάνει έξι τύπους της προστακτικής:

γράφε
γράφετε

γράψε
γράψ(ε)τε

γράψου
γραφτείτε

Κάποιοι από τους τύπους αυτούς συμπίπτουν με άλλους τύπους (που δεν ανήκουν στην προστακτική). Τέτοια περίπτωση είναι το ενεργητικό β' πληθυντικό μη συνοπτικό, που συνήθως συμπίπτει με το β' πληθυντικό του ενεστώτα (*γράφετε*) και το μεσοπαθητικό β' πληθυντικό συνοπτικό (*γραφτείτε*). Οι τύποι της προστακτικής προκύπτουν αρκετά ομαλά με την προσθήκη συγκεκριμένων καταλήξεων στα δύο θέματα, ενώ υπάρχουν και αρκετοί «ανώμαλοι», μη αναμενόμενοι, όμως συχνόχρηστοι τύποι: *έλα*, *πες*, *μπες*, *βγες*, *βρες*, κ.τ.ό.

Εκτός από τις ελλείψεις των τεσσάρων από τα έξι πρόσωπα (που εξηγούνται εύκολα για πραγματολογικούς λόγους), οι κυριότερες συντακτικές διαφορές της προστακτικής από τις άλλες εγκλίσεις είναι:

(α) η αδυναμία σχηματισμού αρνητικού τύπου: **μη έλα!* **μη φύγε!*

(β) η υποχρεωτική μεταρρηματική εμφάνιση των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας (ως «εγκλιτικών» και όχι ως «προκλιτικών») και μάλιστα χωρίς περιορισμούς ως προς τη μεταξύ τους σειρά (σε περιπτώσεις δύο κλιτικών):

*δώσε μού το – δώσ' το μου
πλήρωσέ του το – πλήρωσέ το του*

(γ) η δυνατότητα συνεμφάνισης της προστακτικής (σε αντίθεση με την οριστική) με «στοιχεία πολικότητας», που ερμηνεύονται θετικά, όπως:

*πες τίποτε! (= «πες κάτι»)
βρες κανένα ποτήρι! (= «βρες κάποιο ποτήρι»)
έλα καμιά φορά! (= «έλα κάποια φορά».*

(δ) κανονικά η προστακτική αποτελεί την έγκλιση μιας κύριας πρότασης επιθυμίας. Ένας τύπος προστακτικής δεν μπορεί να εμφανίζεται ως το ρήμα μιας δευτερεύουσας πρότασης. Υπό προϋποθέσεις όμως, είναι δυνατό να ερμηνεύεται σαν να ήταν δευτερεύουσα:

*Φύγε, και θα σκοτωθώ.
Έλα, και θα δεις τι θα πάθεις.
Άμα σου βαστάει, χτύπα, και θα σου πω εγώ...*

Ιδιαίτερα στην έκφραση απειλών, μια προστακτική που συνδέεται παρατακτικά με την κυρίως απειλή ουσιαστικά ερμηνεύεται σαν να ήταν δευτερεύουσα υποθετική πρόταση.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Είναι αρκετά εύκολο να παρουσιαστούν οι συντακτικές διαφορές με ασκήσεις μετασχηματισμού από οριστική / υποτακτική σε προστακτική και αντίστροφα.

Τα στοιχεία πολικότητας προσφέρονται για εξάσκηση (σε ερωτήσεις και απαντήσεις, προτάσεις κρίσης και επιθυμίας, κ.ο.κ.): *είπες τίποτε; είπα κάτι / δεν είπα τίποτε. Πες τίποτε...*

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΤ33: Ασθενείς προσωπικές αντωνυμίες σε θέση άμεσου αντικειμένου

ΑΤ41: Συνδυασμός δύο ασθενών τύπων της προσωπικής αντωνυμίας ως προσδιορισμών του ίδιου ρήματος

ΜΠ5: Οι «αρνητικές» αόριστες αντωνυμίες *κανένας, καμιά, κανένα* και τα επιρρήματα *καθόλου, ποτέ, πουθενά*

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 26, 31-33, 196, 202, 312-329, 452.